

106146

En fortiet tragedie

For et par uker siden skrev fotnoteskribenten her i avisen at han føler seg beskjemmet over at det tok ham 50 år før han fikk kjennskap til russernes bombing av Vardø m.fl. steder.

Etter min oppfatning er det ikke fotnoteskribenten som bør skjemmes. Det er de historikere som har fortiet den faktiske historie som bør skamme seg. Kanskje jeg får plass til en kort beretning om den tragedie som utspant seg utenfor fiskeværet Gryllefjord på Senja en aprildag i 1943.

Om ettermiddagen mandag 12. april 1943 gikk fiskekjøper Hans Vatne fram og tilbake på kaia i Gryllefjord. Han fant det merkelig at skøytene som i grålysningen var gått ut for å trekke line på Svensgrunnen ikke kom til lands med fangstene. Men med ett kom en enslig skøyte til syne. Vatne så snart at det var "Havegga". Til hans forundring la skøyta til en annen plass enn vanlig. Vatne gikk bort til båten. Da han nærmet seg skøyta, skjønte han at noe alvorlig var skjedd. Han så at det var et stort hull i dekket over kahytten, formasta var falt ned og linene lå i vase, skipperen ombord, Alfred Alver, steg vaklende ut av styrhuset. Blod rant ned over ansikt og klær. Han hadde fått skutt ut det ene øyet – det hang ned over kinnet. Dessuten var tre av "Haveggas" mannskap drept, en hardt og en lettere såret. På de andre tre båtene var det også drepte, slik at ialt ble 10 fiskere gravlagt søndag 18. april.

Da "Skreien" ikke kom til lands fryktet man at den var senket og mannskapet omkommet. Men dagen etter begravelsen ble den funnet drivende utenfor Grøtøy i Troms. Men det var ikke et menneske ombord!

Det ble med en gang klart at det var en ubåtsjef som med kaldt blod hadde åpnet en rasende ild mot de norske fiskebåtene. Men hvilken nasjonalitet? Paul Einar Vatne skriver i "Ukjent ubåt" s.46: "Bare noen få torde si at ubåten var russisk. Motstanden mot et slikt syn var sterk, og de som hevdet det, ble gjerne kalt nazisympatisører eller forrædere. De fleste fant det derfor

klokest å tie og bøye seg for majoriteten."

Men to ting avgjorde dette strids-spørsmålet: Mannskapet på "Baren" fikk se at en mann hadde falt i sjøen fra ubåten. "Baren" berget mannen. Det viste seg å være en 19 år gammel russer, Alex Labytin. Den andre ting som førte udåden tilbake til russerne var at fiskeren Fernolf Pedersen fant en granatbunn i linestampen på sin skadede båt. Granatdelen ble sendt sakkyndige til undersøkelse. Deres konklusjon var at granaten var av russisk fabrikat.

Som foran nevnt ble "Skreien" funnet drivende tom. Det viste seg at den russiske ubåt (K21) hadde tatt mannskapet på syv til Russland. Den 4. april 1944 ble seks av mannskapet sendt til leir nr. 158 ved Vologna. Her døde både Sigurd Andreassen og Olav Olsen. Under umenneskelige forhold ble de fire som var igjen sendt til Karanga, bare 60 mil vest for den kinesiske grense. Her døde ytterligere en av "Skreiens" mannskap.

I "Norges Forsvar" 5/94 omtaler Bjørn Bratbak den bautastein som i 1947 ble reist i Gryllefjord til minne om de omkomne fiskere. Major Bratbak skriver: "Hva bautaen ikke forteller er at også disse fiskerne falt for morderhånd". "Fra norsk side har episoden nærmest vært omgitt med total taushet" opplyser majoren videre. Bemerkelsesverdig er det at da kongeparet under besøk i Gryllefjord la ned krans ved bautaen ble det ikke nevnt et ord – hverken fra kongen eller NRK – reporterne om hvorfor bautaen var reist. Den store Stalins minne må tydeligvis ikke besudles!

John Sand

Nordlandsposten 20. juli 1994